

राज-श्री-अंज-३५

॥ सोमकारिका ॥ पत्र ७॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

१ श्रीगुरुभ्योनमः॥ श्रीगुरुभ्योनमः॥ अथ सोमकारिका॥ आग्र्यविद्यं प्रवृणीतवाकं सोमप्रवादिच॥ राजमानं सोमप्रवाकोक्तिर
 मुख्यं सोमप्रवादिषु तेषां विद्वत्पुत्रादि॥ १॥ महन्मइत्याकपतिष्टतंतमध्वर्युपूर्वलिजिग्वकुर्युः॥ होतारं कोयज्ञइतीहपृच्छेत्काद
 क्षिणेत्यत्र तदुक्तं॥ २॥ अग्निर्मइत्यदिचयाजमानं पर्वश्च सक्षेप्युदयः॥ यंते॥ आर्घ्यं हि निर्मथिते च रोप्यद्रव्यं विभक्त्यप्रणये
 द्यते॥ ३॥ प्रथमांतत्तृतीयांतपदोक्ता इह देवताः॥ अध्वर्युर्ब्रह्मा॥ पथोभैः सोमवेषणं॥ अयं प्रणीयापिनगमहोताः॥ वा
 नस्ति तिरत्र देवः त्यक्त्वाग्निमारुत्य च दीक्षणीयां प्रणीतिमात्रेयजमान आह॥ ५॥ स्वेदस इत्येतद्वत्स्वपक्षे होतः पुरस्तादथ दीक्षणीया
 ॥ स्याद्दीक्षणीयं हविरवमूहो व्रतंसं स्याद्देवेतिरेण॥ ६॥ न भूपते हं न च राम आशीनस्वामि प्रागोन च क्षिणात्र॥ संपत्नीयं प्रागिह देवपत्न
 त्वां षोडया सं स्थिति रत्र कार्या॥ ७॥ आरभतः प्राग्यदि होमकालो ह्वाग्निहोत्रं त्वथ दीक्षणीया॥ प्रधानयागालपुरतोयदि स्यात्तदे
 व होमः परतो न होमः॥ ८॥ सर्वे च ते वाङ्मयमाः प्रश्नं च इहायुतं दं वि ति पावमानीः॥ इन्द्रः सुनीतीरहितं जपेद्यदेवादि रछिद्रं तोनुवकः
 ॥ ९॥ आप्यायना न्योद्ग्रेहो पुत्तूष्णी देवाश्चतुर्थ्यंतपदे चर्षुः॥ आध्वर्यवेषु प्रथमांतवाच्यास्युः पंचमे पंचमुचापि पंचस्युः॥ १०॥ पु
 हुतो स्यात्सविता च देवा कात्मा को अध्वर्युरिहामृणादि॥ अक्वसामयोरदिचयाजमानं यावद्रवेकुं प्रकुरीरकर्म॥ ११॥ आवेद्यचा
 त्रादथया व्रतं कुवेष्टी स्थतुर्ब्रह्मवर्मा देवी॥ येत शिवा इत्यसि मृश्यनाभिं पत्नी तु तूष्णी व्रतयेत्तु पूषा॥ १२॥ मध्यरात्रे व्रतं पीत्वाथ
 ग्रेवं प्रागुदधुखः॥ स्वयं दुपद्युषं बुध्वा त्वमग्ने नांतरा भवेत्॥ १३॥ इयं ते यज्ञियेया मुचपृथिव्या संप्रवेति च॥ इदं त्वमग्ने विश्वेद्यपु
 नमां च यत्र तं॥ १४॥ सोमवेषणमत्राहं त्वदाहुंकान आदिकं॥ स्यान्मेक्षणं स्यात्पि पात्रकोले ध्रुवो सिचाद्रौ भुवनस्य सूर्या॥ १५॥

इष्टायाजा न च सादयेत्सचौ न ह्याद्यभा गौयति पंचहोता ॥ पंचाहुतीनामपि पूर्वमेव चतुर्षु दध्वि स्वदिने रदित्याः ॥ १६ ॥ यामो^त र्थदा
 दि^{नत्वा} मि भागो त्रयं त्रिधा वा ॥ चतुर्षु यथादिषु नो हितिः स्यात्सं प्रावहोमादिह संस्थितेष्टिः ॥ १७ ॥ तूष्णीं ध्रुवाप्ययनमत्र होमे देव
 च सोमक्रयणी प्रदेवा ॥ १८ ॥ अतुपस्थितिः सोमनि पापकर्मसोमक्रयं^{द्वे} ध्येयचापि पंथा ॥ १९ ॥ कृत्वा रेव रूपस्थानं राजदाणपण
 क्रिया ॥ उक्ता सोमं त इत्येतत्तु गवेत्येति निर्दिशेत् ॥ २० ॥ तस्या इति जपं कुत्वा अस्मेद्योतिः प्रपद्यते ॥ एष विंशतिगो ह्येष राजक्रयविधि
 स्मृतः ॥ २१ ॥ यावत्सोमं त इतीह कुर्यादिदोति निर्दिश्य जपेत्तु तस्याः ॥ एषा हिरण्यं त्वजघेनु वत्सः सांडो ह्यनड्वा मिथुनो च गोवौ ॥ २२ ॥ वागान
 भूय स्थिति वास सिरस्या एतानि सप्त विधिरि क्रयेषु ॥ तूष्णीं^{स्तु} कं च छति पत्यरस्मेद्योतिः प्रपत्नान्दुहो विमोकात् ॥ २३ ॥ मुदुत्तु पूर्वव
 रणस्य स्कंधे भविष्यत्त उन्मुक्त इतीष्टि र्त्वं ॥ यज्ञं कृष्णमंत्रे तु यथार्थं होद्वा विंशतिर्दसमिधा विधि स्यात् ॥ २४ ॥ त्वयो वेषकारुत्वार
 यपत्नी मंत्रक्रमेणैव निरुप्य पंचाष्टं तु तूष्णीमनु निर्वपेदिदं विष्णुस्तु देवोत्र ह विष्कृदंते ॥ २५ ॥ दुरवमोक्षेन होथ वारणं वरुणा
 मंत्रेण चादाय सोमं ॥ अछिद्वपत्रः प्रजोर्वत रिक्स्थिता त्रुसा संदिकरति पूर्वी ॥ २६ ॥ प्राग्वंशं म^{रु}रुपेति याते निमंत्रेण ससो
 मराजः ॥ सदक्षिणेनाहवनीयमेत्यत्वा संदिकं स्तुतयते समंत्रं ॥ २७ ॥ ततो वाक्षादि चित्तु^र इत्यात्रुडाश्रवतु होतृसाद्यः ॥ अ
 ग्रियं हृतिः प्रपद्यमानमिधेयस्त्वया नोपहृतं समं ध्यात्वा ॥ २८ ॥ प्रधानयोगे त्वनु मंत्रणं स्यादन्नाद एवापि भवेदुपांशु ॥ न स्वाभिभा
 गोत्र तु माहीना तस्मिन्नेष्टेयं व्रतमापदादि ॥ २९ ॥ सकृद्भ्रवाप्यायनमत्र तूष्णीं च त्वार्यवधे दूमदग्नि तोह्यः ॥ आणो मनोभिस्त्वथ श
 शालं गोवात्मका मीषु च देवता क्रमात् ॥ ३० ॥ अजापतौ त्वा मनसीति जिघ्रे अजापतिर्देवतमत्र होमे ॥ स्तुत्यानु कुहांयदि पौर्ण

जो

स्यात्सिंहाणस्यादथचेदशक्तः ॥ ३० ॥ प्रवृज्जनं संभरणं च सुत्यागतं न कुहामता बसुत्या । सुत्यासिनी वालिगता भवेच्च ददीक्षितस्या
 पिचसंप्रत्युः ॥ ३१ ॥ स्त्रोतृदोतृ महावीरान् हत्वा पृथ्वीं रोहिणो । स्वयंपश्चाद्भुजं नग्निं यथासूत्रं तु सादयेत् ॥ ३२ ॥ इंद्राश्चिष्यामति त्याग
 स्तत्स्त्वष्टृते हुतो ॥ ऊष्मानुमंत्रेण देवाः ताः सूर्यस्थरश्च मयः ॥ ३३ ॥ तृष्णीकं समिदा धानं मंत्रे देवः प्रजापतिः । अभिहोत्रं च पश्चाद्वा प्र
 जापः पवर्ग्ययोः ॥ ३४ ॥ यदास्त्रा मंत्रे दशधा विमध्यन्ती नयेकां सती ॥ वेदक्रियाधो पश्चाद्वा हनादिपरं ॥ अश्वत्थी वा
 ३५ ॥ स्तीये लिखा ब्रह्मसदा विकुर्यात्स्युमभिहोत्रादिपवित्रकृत्यं ॥ प्रैषे ग्निमादिस्त्वथ यज्ञयोगात् ॥ छिदिपत्नः पुनश्च ॥ ३६ ॥ ब्रह्म
 त्तनुज्ञात इहोत्तरस्यां परिग्रहः प्रेषकरावनेजः । इष्ट्यादिचाद्वग्रहणं पवायाः प्रोक्षे ध्मवेदीति हसूर्ययोगः ॥ ३७ ॥ मंत्रैव चाधारसमि
 धु घेयासप्रस्तरे द्वे विधृती च साये । तथोस्तुवांसदनमिष्टमंत्रमैत्रासायौ ध्रुवकः सुवोच ॥ ३८ ॥ एताविति द्वावभि मंत्र्य पश्चादाह
 च विष्वस्य पिचैव मेवा । अयं ममाग्नेः पृथिनीति होता वेदं सिंहादि तु सामि घेयः ॥ ३९ ॥ दशंगिरादिह्रस्वस्य मंत्रः सकृद्व्याख्याद
 थ पंच होता । आप्याय्यं ह्मामुपमृशन् गतं तु यथाधिकारं प्रकृतौ तथा स्यात् ॥ ४० ॥ आदाय मंत्रैः सकृदेव गत्वा यजेदथादि
 थ सोममिष्ट्वा ॥ विष्णुं यजेदधिरसीत्यनेन हुतानुमंत्रस्तिष्ठणं प्रतीत्य ॥ ४१ ॥ ध्रौवास्तुवेणोपसदं हुतोति अग्नीन्मंदतीति
 ये निहवति ॥ गित्वैकं द्वित्रि पंच स्वेकं द्वित्रि पंच सु । तेभ्यश्च प्रक्रमे पाशः पृष्ट्यादावपि चेष्यते ॥ ४२ ॥ पृष्ट्यायां कृतचिह्नेषु
 पाशयोरपिशंकवः ॥ विमाने पाशयोर्मध्ये प्रक्रमे द्वादश स्मृताः ॥ ४३ ॥ द्वाष्टाभिः प्रथमे शंकौ ग्रेणो पंच द्वादश स्वयाद्विती
 ये च तथाष्टा सुतृतीयं च पुनः सदः ॥ ४४ ॥ पादौ नैका द्वादश सुदृक् तद्वत्सप्त द्वादश स्वया पंचमे पंच स्वकेषु स्यातामाग्नीध्रश्च

लोथको ॥४५॥ षष्ठे पादो नव ग्रीयमष्टमे मनुष्योत्तरः । स्थित्यस्तथाह विधिनिनवमे पंचमुस्मृतं ॥४६॥ रुद्रैर्देवैर्दृतीये रुद्राद-
 शोच्योत्तरः ॥ अंत्ये रुद्रादशस्वसौमिकी सपरिच्छदा ॥४७॥ वेद्यां तु पदमानायां धिष्ठ्या अष्टादशांगुलाः ॥ अंतरालं तु धिष्ठ्यानां
 पादोनाष्टांगुलं स्मृतं ॥४८॥ पदमानाय दोवेदिर्युगमात्रातदोत्तरा ॥ मीलैवमुत्तरां वेदिं क्षियेदेकादशांगुलं ॥४९॥ पश्चात्ततस्तद्वै-
 त्तदक्षिणोत्तरतः क्षिपेत् । चात्वालमध्यतुल्यां शच्छया तस्य शंकवः ॥५०॥ चतुष्पदेन दंडेन मीयते त्रिकचतुष्कयोः । मीयते सौमि-
 कावेदिः प्रक्रमेद्दोदशांगुलं ॥५१॥ अदौ त्रिषु नवव्येकचंद्रद्विदशस्त्रिषु । एकैकद्विदशरेकेषु शंकवोदशापंचच ॥५२॥ षट् त्रिंशिका मा-
 नरुद्रस्तस्यां व्यष्टे पुरुक्षणं । विमाने पाशयोर्मध्ये प्रक्रमाद्वा दशस्मृताः ॥५३॥ श्रोणी पंचदशस्वाद्ये स दोनंतरत्युच्यते ॥ तत्कोणा-
 पंचमो नेषु भास्करेषु दशस्वपि ॥५४॥ सृतीये व्यंतराधिष्ठ्यासोऽष्टां प्रादेशतोऽग्नमः ॥ रुद्रेषु सप्तदशसाकूपादो नितेष्टिह ॥५५॥
 त्राग्नीध्रं तं पंचमेतु धिष्टि यौद्वा दश स्मृतौ । षष्ठे स्यात्पंचके धानं पंचाद्विदशान्वितौ ॥५६॥ सप्तमे प्राग्बदाग्नीध्रं नवमे मनुष्य-
 करः ॥ एकादशह विधिनिपादो व्यत्यस्य पूर्ववत् । षोडशस्तर्द्धहीनेषु त्रिभिर्बोद्वा दशमेवेत् । शंखेऽन्तरे वेदिस्थे तसार्द्धद्वयउपात्यो-
 ॥५८॥ अंतिमेद्वादशस्वसौमिकी सपरिच्छदा । पुरः पश्चात्स दोधानात्यजेत्प्रक्रमपंचकं ॥५९॥ दक्षिणेऽष्टां वेद्यां पश्चात्त्रिंश-
 क्रमात्यजेत् ॥ पार्श्वद्वये प्रक्रमौ च्यांगुलिद्वयसंयुते ॥ अरत्रिंशोर्मध्यस्थादुपरवाणां सप्त ॥६०॥ विंशत्येवेदिस्थिप-
 रक्तचतुः । अंशुवतिश्च तस्याविर्गदिकं दक्षिणनिःसरा तस्यात्रिः स्तनं स्यादथ यूपकर्म ॥६१॥ रथांतावेष्ट्य मुखं पत्न्या ह-
 त्वा दक्षिणतः स्वरं । निधाय लीय आचम्य रथं ते वेष्टनं हरेत् ॥६२॥ अग्न्याहुपर्धेत्तिरवेदिके रुद्रा घारणादि क्रियते समस्तं । अ-

॥ अति शीघ्रं होमात्तूष्णीं स्यु मादाय परिगृह्यः ॥ ६३ ॥ स्थाताशारवामथा हत्यप्रशातनविधिस्तथा ॥ कुर्याद्वेषचक्रं
 चक्रिकृष्णं तमेत ॥ ६४ ॥ प्राची प्रेतं तु कुर्यात्तां सुवागत्ररमेतथा ॥ वैष्णवं च दिवो ध्वयु विष्णोर्नु स्यात्तुरेव च ॥ ६५ ॥ ओदुंबरी
 चोपरवांश्चाध्वयु किमिष्टं संव्राट् प्रथमा युप स्थितिः ॥ स्तूणी तत्र हि स्तनमेकमेव शाखामुखीयेऽपणं व्रतस्य ॥ ६६ ॥ तदक्षिणेने
 तद्विदेहस्तं पाते शिवा इत्यभि मर्शनांतं ॥ शारवा द्वयं प्रस्तरवहिः ॥ तत्रैव बुधेन पि न ह्यत् ॥ ६७ ॥ याजादियद्विद्वंति यान्नुत्री
 परोस्त्वयावेषणवल्कमंत्रः ॥ त्रिवृत्यं शुं हव्यमलंकृकुर्मीरुयस्त्रिमो पूर्णं परिसृदेवा ॥ ६८ ॥ हस्तावने श्वरणीं प्रुते युक्त्वा कुक्षायज
 वाजावाच्यं ॥ प्रोक्षावशेषे निहिते ततः स्यु मादयं संप्रेष्यति पत्निवर्जं ॥ ६९ ॥ स दोहविद्धीनकथोस्तु मध्यं लरवाः स्यु संमर्जनमत्र कृत्वा ॥ ना
 सादेये दिध्नकवर्द्धिषीस्तु चामादा न कर्माणि भवेच्चरण्याः ॥ ७० ॥ संमर्जनं स्यात्त्रुयथान्वकुक्षं ग्रहत्यसंमार्गं तृणं च पत्न्याः ॥ अग्ने
 गृहं प्राजहिते तु कार्यं शाखामुखीये त्वितरध्वं कर्मा ॥ ७१ ॥ आख्यं शुं लेखाकरणे निधाय पञ्चाध्वं वाद्यग्रहणं चरण्याः ॥ प्रश्नादुर
 त्यत्र परो तु मंत्रो ब्रह्मापरेणोत्तरवेदि मंत्रा ॥ ७२ ॥ गत्वोत्तरेणादिकरोति स द्वा प्रे नावमंतं समपि व्रतादि ॥ अमोत्यं संछादयन्
 जेतैव ध्वावरण्याहुति युग्म मंत्र ॥ ७३ ॥ शाखामुखीयेर्द्धं घृतेन कुर्याद्वै सर्जनेष्वादि मघोस्तु सोमः ॥ तृतीययश्चाग्निस्त्वितर
 स्तु विष्णु ब्रह्म निष्क्रान्तिवेशना स्यात् ॥ प्राग्वंशकद्वारिसराजकोसौ तिष्ठत्यथोगृहति पावकस्या पुरोधवारूपं हरंति
 सन्निग्रादि कान्यत्र तु सादितानि ॥ ७४ ॥ शाखामुखीयेन धनीयदारोरादीपनाद्यत्र भवेदयं लो ॥ ब्रह्माकृशानौ निहिते त्रका
 र्यं स्थाने प्रदानादिपुरे व कुर्यात् ॥ ७५ ॥ अग्ने नयेत्यादि हुते हविर्द्धीनस्य प्रतीच्यां दिशिराजयुक्तः ॥ ब्रह्मा प्रतिष्ठेदधत्त

त ३

४४

४५

रणाय मृत्युमात्ये पुत्रे पुत्र ॥ ७७ ॥ ब्रह्मात्तदध्वर्युकरे प्रदाय राजानमित्यादिवयाहुतांतं ॥ आस्तेसराजानमथप्रपाद्य
 कृष्णाजितः स्यात्तरणादिकुर्यात् ॥ ७८ ॥ अथैनमाधाव्रतवाग्विसर्गाद्यष्टायवाध्वर्युरथेतदादि ॥ वेष्टानरांतं कुरुते तथेष्टा
 वहिश्चसाधतु ॥ ७९ ॥ अथोक्षणीनामभिर्मंत्राणादिममेति चातंपशुबद्धपंच ॥ आध्यादिसंयज्ञपतिर्यदंतं मखस्थचादि
 वरांतमिष्टं ॥ ८० ॥ अथैवेष्टिर्मातुषशब्दोक्ते होमे कृते हुष्टिर्ब्रह्मैति देवः ॥ सरस्वती स्यात् घृतवत्यथादिप्रमुंचमाने हुते तु
 होमे ॥ ८१ ॥ शामित्रकं प्राजहितातु दक्षिणद्वारेण निर्हृत्य परित्यलीयं ॥ मध्यात्रुयपाहवनीययोर्हरत्तथोल्मुकं चाहवनीयतः प्र
 थक् ॥ ८२ ॥ शामित्रकेतप्यवपासुपस्थितिः ॥ सर्वक्षिपेदाहवनीयउल्मुकं ॥ चालारसंमार्जनमत्रसुब्रह्मण्यादिकं स्याद्वसतोव
 रीग्रः ॥ ८३ ॥ प्राशित्रमार्गश्चुवत्करे ॥ असन्नाभिर्मन्त्रेष्टिर्वीतिहोतः ॥ अतंहवीत्यादिपशादिवस्याद्वनस्यतो घ्नोवसमाप्तिरिष्टा ॥
 ८४ ॥ संपत्तियं प्रागिहदवपत्यामांसे उचासंस्थितिरत्र कार्या ॥ दैष्टं पशौ प्राजहिते त्रपली स्वकर्म कुर्यात्सवनी ॥ ८५ ॥ शामि
 त्रामुखीनिजकालइध्मावहिश्चसाधंसहकाष्टमुक्ष्मास्यातापिसाधं नदिहापि दुग्धात् ॥ शुमित्रास्तंडुलेस्तु ॥ ८६ ॥
 अथानिपंचैवममंत्रकाणि दोष्टातितप्यानि च लौकिके गो ॥ ८७ ॥ शिरादित्यदध्वमित्रावन् ॥ घग्रहः ॥ ८८ ॥ शामिद्रयप्रस्त
 मवमध्वायाजो लपास्यात्परिमोजनक्षर्या ॥ त्रिवृत्यं शुहन्मरु कृकुंभी लपस्तेमौ पर्णपरिस्तुभो दे ॥ ८९ ॥ ये देवतं जागरणं
 हि पल्लुब्रह्मा ॥ शु ॥ वाक्ष्यदात्रिशेषं ॥ अत्येकमंत्रादिपदैर्विशिष्टः सोमो सवद्यज्ञतस्तेषु देवः ॥ ९० ॥ उपांतोर्द्रामैत्राश्चिशुव्रा
 मं यत्वा प्रादिग्रहाः ॥ दध्यंश्च दाभ्यादित्यध्रवचंद्रो आधपूतनाः ॥ अथत्वतिग्राह्यदध्यंश्च दाभ्यचमसेषु चां पूवषोडशानोक्तोव

४२

आदित्य शालिपात्रयोः ॥ चतुरस्रो ब्रह्मचरमसो होतुस्तु परिमंडलः । पृथुस्तु यजमानः स्याच्चक्रद्वारं रूच्यते । प्रज्ञास्तुरवतष्ट
 स्यादुत्तरे ब्रह्मज्ञातिः । पौतुरग्रे विशाखीयान्नेष्टुर्दक्षिणवक्त्रैकः । अछाकाकस्थरास्त्रावाराग्नीध्रस्य मयूरवकः । सदावृतः सद
 स्यसे । त्वेतच्च मत्तलक्षणं । ईसनामेव आकारश्च मसाश्चतुरस्रका एते दंडविकारास्तुरन्वत्कल्यांतरेपि च । अमृतहपत इत्यादिस
 र्वेशां मुखीयके । अग्नीसोमवदाध्यानि युनजे वा मिमंत्रणं । आरुच्यमंत्रस्य प्रवेत्प्रजापतिर्विष्वाचदेवो ब्रह्मपंच होता । अत्रादिस
 त्त्वं दसोमराजन् प्रातर्भनस्थात्करावनेजः । शूर्पद्वयं साकमुद्रवलेन नखानि पत्न्याः प्रणी मदंती ॥ प्राशित्रेतेषां तद्देहाद्य
 वादीव पायवामस्य वित्रणी स्त्रुक । गंडापुरस्तादधिवापतस्त्रीभिरुप्यचंद्रद्वयमन्यपात्र्यां । घर्मा च च्यायुष ऊर्ध्वपतंडुलात् घानाः
 कर्णभार्यकृताः कपाले । ब्रीहीननूहेन कृते काले धिग्रित्यडाशंदधितप्रयेगः । सूर्यादिमंत्रेतिषो विष्वातघानारत्तनान्ये चित्रे रक्षरूहः ॥
 घानास्तु तूष्णीमभिधार्य राजान् मंत्रेण तूष्णीमितरद्धविश्व । अनेन तद्वत्प्रनुते द्वयोर्वा घानास्तु नान्येषु भवादिरस्यामंत्रस्य गो
 पास्तु श्रिताः पुनश्च तातां जनितारो मतीनां च घानाः । उद्वास्थं तथा मिति ता विभक्ष्य घानार्थं पिष्टं न्यपि चाप्यमिश्रं । तूष्णीं प्रतिष्ठाप्य
 ततो यवत्वात् राजानं ध्यास्य भुवादिमंत्रात् । अस्यादिमंत्रे पवणानि स्थमानुषाणि प्रतिबो नखेषु । राजानं समोप्या द्रव्य इत्यनेन स्त
 जानुपारत्तस्तु राशिमी ॥ अद्रयोते वरक्षश्च वर्षवृद्धाः प्रवृद्धचर्हि स्तेनरक्षसो भ्रातः । प्रतिष्ठाप्य समंत्रकं । मंत्रेणोद्वास्थडा
 शं च प्रतिष्ठाप्य मंत्रकं । उद्वास्थदृढेति ततः पयस्याक्षिपे द्वयोर्वा जिनसेचनांतं ॥ शृणोतु मंत्रस्य तथाग्निरापोऽग्रावर्णि एवं सविता
 च देवः । प्रहीतिवाच्यं प्रतिपत्ति सद्योः स्थालीं गृहीत्वा पृथगेव यातु । आपोऽसु हो मेग्नि हुतौ तथाग्निः प्रजापतिस्त्वेव दधिग्रहस्यो

५२

७२

तूष्णीं ५

माज्यभोरय्ययमेव देवतामस्त्वदानीं श्रुतुं प्रजापतिः। हुत्वा^त कंचिदुपहृत्य^५ तैवेव प्रक्षः सदसीहचांशुः। प्रात्रश्वाचास्थय
 तैरे। श्रिभणे वीरुवीवृष। मानेरनागसस्त्वा मास्कात्तद्रप्सोवाचस्यतिर्द्वां प्राणस्त्वथोपांशुहुतौ तथेद्रांतर्धामिकेनाभिषेवो द्विरादिताः।
 स्वाहात्वेत्यादिमं गतं न ग्राहकृतिरिष्यतोऽद्रातुतः परेणैव प्रवस्थातीं समाहरेत्। इन्द्रो वेष्टुष होमानाद्याद्वाराणां प्रजापतिः। सुवत
 द्रास्त्वस्य मंत्रस्वरयीणामंज्रइष्यते। प्राणद्यानादवश्चोत्रोत्सांगाद्युस्तेपसुस्तना। तेजसौ जसेवर्चसे विष्णोरिंद्रस्य कोसिसोमः। अध्वरो
 यज्ञ इत्यस्मिन्नन तर्ज्येताश्च देवताः। प्रसिद्धदेवताणां तु ग्रहाणां देवताश्च ताः। होतुर्ब्रह्मण उद्रातुर्यष्टुः शास्तुश्च शसिनः। पोतुर्नेष्टुः
 आग्नीध्रश्च मसोभयनक्रमः। परमात्मा तत्स्विंद्रो देवश्चुक्रचमं भिनि। सर्वत्रानुवषट्कोर देवो ग्निः स्विष्टकृन्मतः। एषेतरुद्रभा
 गैर्द्रोवास्तुपतिश्च वेदां मित्रावरुणदेवः प्रशास्तु च मसोमतः। ब्राह्मणा ब्रह्मश्चेंद्रः पोतुर्मरुत इत्यपि। अग्निश्च देवपत्यश्च त
 दानेष्टुर्होदितः। अग्नीध्रो ग्निरेन्द्राश्च रक्षावाकस्य देवते। अर्धद्विदेव भक्षेडाच मसाश्च^५ देवो होता भामित मध्वर्युः रीत्वांस
 पत्नमानयेत्। अध्वर्युभ्यामथ स्पृष्टं पिबेद्धोतोपहृतौ। स्यात्तेपहृतौ पीत्वांसर्चसंपातमाप्नुयेत्। गोंद्रस्य वाय प्रक्षस्यादितीय
 नसमा मता। उत्तरग्रहयोर्भक्ष्यः संपाताश्च तथा भवेत्। उवाचा वाके प्रविष्टेयं नेजनीः सादयेद्धस्तु। इन्द्रयो मरुतस्त्वष्टात्वग्निरि
 द्रस्तु पंचमः। स्यान्मित्रावरुणो षष्ठे द्रविणादाश्च तृषथां अग्नि^{ना} वाग्निश्च हृष्टपा मध्वाद्याश्च र्त्तवः क्रमात्। होपोनेष्टुर्ब्रह्म
 पोनेष्टुर्होइते क्रमात्। तत्रैव शत्रेयवा मूढे होमः पथिकृतेभ्ये। ऊमा ऊ व्याश्च काव्याश्च पितरः सवनत्रये। अग्निं नरो यज्ञ
 तनूः स्वयं स्विशद्रप्सोयदध्वर्चचतुष्टयं। देवांजनं सप्तजयो मनो धौष्टश्चादयो व्याहति मिश्च होमः। यऊ मिरी द्यौ रभि मंत्र
 यौ

५
प्रांश्चान्त्रं सन्मन्त्रं तथे मिमीते। अग्निर्वैश्वानरो देवः प्रशास्तः प्रसुसर्पितः॥६॥ इति प्रातः सवनं॥७॥ अथ माध्यंदिनं। उपा
वहत्यनिष्ठाः सौम्यैश्च वशीत्वयुक्ताः प्राक् ^{हत्वा} ~~स्मन्त्रा~~ वी वृधांतेत्यादिहामाद्रप्स इत्यपि। वनीयनिर्वापहविष्कृदंते पशुं विशांस्या
अपणत्तमत्रात्ततोवरक्षादिनिनीयलेपं प्राश्नित्रमार्गं तु पवित्रसर्गः। संप्रत्यराजाश्रुपथादिमंत्रैः श्रेष्ठाय विश्वे पतिपंचहोता। द्वे स्ये
परिचा मांगेषु ध्येवींद्रविसे श्रुतो। श्रुतो स्यात्मा श्रुताः पुष्टिं प्रेद्रविश्वे श्रुतः प्रुषः। स्याद्वा ऋ सु पणे स्थिथयज्ञदेवो विष्णो त्वसोमः कल
शोऽसोमः। इंद्रस्तु देवो दधिधर्म्मो मे भक्ष्यस्त्वसो भर्म्मिषोऽज्ञीति। वनीयासादनं यज्ञोऽस्य यं यो नो भमेति च। इंद्रो माध्यंदिनं देवो होत्रा
यागेषु पटस्वपि। गृहीत्वा प्रवरण्यत्रिः पंचवादक्षिणावशात्। दक्षिणानां चतुर्भागं पंचविंशति ^{इति} दद्यात् महर्त्विजादीनामर्कतुष्टु
गपावकां पत्युस्तु योव इत्यादि हिरण्यं ^{हत्वा} ~~हत्वा~~ पात्रकं। अग्नी द्विहोवा ऋ ब्रह्म नमोऽध्वप्रोहात् चक्षुषी होतु श्रोतुं प्रणिप्राजं प्रस्तोरुश्चक्षुरि
त्यपि। घ्रावस्तु द्वाचमुनेतः प्राणं सुब्रह्म चक्षुतत्। प्रतिहश्चक्षुरित्येतत् स्तमसेना निवाससा। प्रयथाशक्ति दानेन स दस्यात्माग
वाक्रयः। हिरण्यपाणि रघ्वर्चुः रवसेनेनयेति च। पशुरात्रेयदानादि विषाण प्रासनांतं कं। ऋत्विङ् नमस्कृदंते तु विषाण प्रासनं भवे
त्। वैश्वकर्म्मण होमाणां क्रमोऽयत्रैव लक्षते। यज्ञघोरा अनघ्यास्तोये भक्षय नमः पितः। यज्ञादीनां त्रयाणां तु विश्वकर्म्मैव देवता। पर
मात्मा द्वितीयस्य पितरस्य मस्य तु। इंद्रो मसु त्वतीयस्य मसु त्वां देव इष्यते। मैत्रावरुणावत् भक्षः पुरस्ताच्चक्षुषोर्न हि। विश्वे देवाश्च
मसु न इंद्रश्च सवनाहुः॥८॥ ततस्तृतीयसवनमादित्यग्रहपूर्वकं। मंत्रत्रयेत्पथाम आदित्यग्रह इष्यते। होतुनिग्रत्यास्थयने
सोत्रं वा जीपहने कृते। सवनीयस्य निर्वाप इराभृत्यंतमंत्रतु। आशिरादिपवित्रं ते घारास्त्राबं पति स्तिह। ये देवो द्वेय रितात्मा पु

छेयोर्वीद्रविसोमच ॥ २ ॥ तो स्यात्माहताः पुष्टिपेद्रविश्वेष्टतः लुपः वाकजागवदेवसुदीतिरायुपपंचायुवेपंचसखास्तुतेभीशक
 म्मी ॥ ३ ॥ स्थविष्णोत्वष्टाग्नीध्रालंकृद्दहतः ॥ स्यातास्तुवेणपृषदायस्येत्याहदथाभिधारणा ॥ ४ ॥ अध्वर्युरायेनतुमार्जनातेसोमः पवि
 त्रं कलशो प्रियण ॥ ५ ॥ द्रष्टुं रिद्राः वरुणो तथेन्द्रावृहस्पतिः स्यान्मरुतस्तथैव ॥ त्वष्टेद्रविष्णुच तथाभिजातवेदाः क्रमास्तुश्वमसेषु
 देवताः ॥ तृपंतामित्यथा उग्राद्यवं जिनमतः परं ॥ शेषभक्षं पुरोडाशं विनासेर्ध्वसादिताः ॥ स्वकीयचमसानां रूपश्चात्तु भूमावुप
 क्षिपेत् ॥ प्राचीनावीतिनः सर्वे स्वीयपिहृत्वदेशं पतिः सूर्यत इत्युक्तासेर्ध्वयज्ञोपवीतिनः ॥ प्राजापत्येनतिष्ठतेस्वीये देशं स होत्रकाः ॥
 तथामेव संमार्गो वैश्वदेववेदिता ॥ ग्रहादोत्रश्चानु प्रभक्षणं वाभिमर्शनं ॥ नाराशंसाः सर्वभक्षाः सौम्येस्थात्यजिनेतश्चाराः ॥
 दृशोपलांचवर्जयित्वा रूपश्चिमे ॥ प्राचीमेव पुरस्तात्तु पवित्रा कृहसंभृति ॥ यज्ञयोगं विनेवस्या ध्रुवोऽस्योर्द्रिभुवस्ततः ॥ अंतरा
 यूपमग्निर्चंदक्षिणातिहरेत्पुच्यो ॥ पंचहोता वदनात्प्रौढु वै प्रत्यभिधारणं ॥ उददुःतीत्यहोमांतेयथेतं प्रतिगच्छति ॥ बृत्रहेत्यनुमं
 त्रेच घृते दधिरसितिच ॥ पालीवतस्याभक्षंते पृतमृश विलिख्यते ॥ अग्निर्वैश्वानरो देवो मरुतश्च समाहुंतो ॥ आग्नीध्रादभिमाह
 य होत्री छउपयज्यजिः ॥ उत्कर्षपक्षे प्रथमंतुवाजिनप्रचारभक्षावयहोयजिनं ॥ पवित्रसंमार्गइहापि विद्यते संकुपदेशादभिग
 म्यहयते ॥ सुरव्याद्वितीयेषु तृतीययादिषु सदीक्षितेषूपहवप्रयाजिनं ॥ उन्नेत उन्नीत रिदीक्षितं विजामवेक्षणांते कलशात्प्रभ
 ह्यतत् ॥ गत्रेण वेदेः परतस्तु भक्ष आध्वविश्वादि सदीक्षितानां ॥ स्यान्मिंदयोरैकतरात्रमिंदा तीक्ष्णक्रियांते समुदयमेति सो
 मल्लेष्टयहुश्च जाध्वनितासं ॥ पतिवेदा ॥ सिस्त्वभेदादियथेत वित्तमखिलं पंचध्रुवाप्या घनं ॥ घातु प्रजापतिस्त्वष्टु विष्णवः प्रथ

माहुतौ। इन्द्रवाष्टाग्निर्विश्वेष्टित्कमाक्षेपंपशुक्तवत्। घातारातिरभिस्त्रिवेषयुगलीमहाकृपालोन्मुचिः शूलोद्वासनविष्यतिक्रममु
 र्वेचाग्नेव्रंगो मरुपानमः स्वतुष्यश्चनयज्ञवृष्टीप्रेषस्तथोब्राह्मणतर्पणार्थः। अग्नीतरादीदमथप्रज्ञास्तंब्रमावनिः कामतिवसातो
 त्तौ। अथाप्रवर्जसदसोययेतंततोभिनेद्रेणसवाक्तशेषः। याजादिनेध्वंत्वथवेदवेषोपयादितप्यस्वनिनीप्यलेपं। अग्निच्येप्रणी
 तान्वकरस्वापुनक्तिपाशिप्रपत्राणिचवर्जनानि। स्तब्धस्तुवाद्याहवपत्तिवर्जनप्रोक्षणीनामभिपूतिरिष्टाउदकत्कपोदह्यनिनीयस
 वाततश्शतेत्यादिनचाद्दिर्घं। चतुर्गृहीतानिचजामदग्नेर्यदानुयाजौ प्रथमाद्गणोद्वौ। तथाद्वितीयाउपपत्ययादित्यजन्यविवेज्
 मादिकुर्यात्। अलंकृतिर्नैककपालधर्मा माद्यंतुतूष्णीमिहनामिमृष्टिः। उत्वेदनादित्रयमायुतदेत्यस्मिंश्चपाकोहृयाचतस्मि
 न्। पत्यासहोतुंनिधनेदानंतसूयेतुनजिमद्वयमृद्यतेव। अभिष्टितः स्यान्नुसपत्तिकानांक्षिप्त्वातृणंश्चोदमथा मनोसि। आणा
 य्यचाग्नीदयउक्तआपासंमार्जनंस्केनविधीयतेयं। आपोय^{युक्त}जलिमंत्रत्रयमिष्यतेच। अग्नेरनीकंघृतमुच्चरण्यत्स्वाहाय
 वात्रशायततोवृहष्ठाः। भस्वादिकुर्यात्प्रवरस्येनस्तस्याद्यजेप्रयाजांचतुरोनवहि। तृतीयमिष्टोपपृतंसमस्तमानीयेतवा
 ननुयाजपक्षे। इष्ट्यायभागोवरुणंदशादीइगुणाहतेग्रीवरुणोयजेतां। गुणस्वकेचिन्हमदग्निनांविदार्यतेस्विकृतोवदा
 नं। नारिष्टतःस्विकृतिः। क्रवाद्यंसमाप्यतेन्यत्रचखंडतंत्रे। विवृतइत्यादिचमेखलांतंकृष्णाजिनंवस्त्रमितिप्रविध्येत्। वि
 मुक्तपुलीस्वयमेवयोक्तंतद्वस्त्रजालेअपिसाप्रविध्येत्। स्नानंसुमित्राअपिशुद्धयोस्यान्मंत्रत्रयांतेजलिसेचनंच। उपशि
 तिःप्रलसेनतयोस्यादूपामसोमादिसपत्रिकानां। देवंगमातंस्ररेतततश्चव्रतप्रवेशोनहनंचपश्याः। मुख्याग्निरेवाद्यमु

शुचं

इलोकाभातिमंत्रचममिष्यतेच

जांतुयाम्यां पथ्योत्तमैश्चामिह तुल्यमन्यत्र शारवात्रिमंत्रावृतमिष्टमत्रपरिस्तरापर्युक्तपास्तरादि। आलिप्य च मावपनीय
 वश्यां चरिस्तृणीतादिनिर्मुक्तकाले। धात्रेपुराडोत्राचस्वस्त्येव प्रयुज्यनिर्वापमुखप्रयोगः। विमथपिष्टोपहनेषु देहोष्णवा
 दिवात्पृथुस्ततंडुलानि। अतंडुलेषूपहतप्रसेके विमथयेदं हृदि लौकिकं सु। अनानीयकर्मादिनिनीयलेपं प्रेषस्तनिध्वो ग्रहणं
 ध्रुवायाः। अथापि इत्यादिन कृष्णवर्जविष्णोरयंसन्नहनं वितत्या। सूर्यो निष्कृतिर्विद्युतीरत्तरश्च ध्रुवासिचैतावथ विष्कृत्यः स्त
 । उक्तत्वापयस्यामिमं व्यस्ते मंत्रेण शिष्टान्यभिवाच्य दोहं। क्षिप्रत्वाद्द्वयोर्वा जिनसेचनां तं मुदास्य धात्रादिततः प्रियेण। मंत्रा
 णैव संपंच होत्रादि मृत्स्य सर्वाण्यथ पंच होता। इष्टापद्यस्यामथवा पत्रोच्चेद्यागः परेषामपि मार्जनाते। ग्रंथी त्विष्टुत्सवत्तत्त्व
 दस्ये उपोषणं विश्वयदाकृत्य नः। जपूत्वाति मोक्षानि ह्यज्ञवृष्टी त्वारोपयेवाजिहितं त्वरण्योः। सर्वाजनस्त्रानरणी ब्रह्मोपात् प्राग्वंशके
 ये कलभ्रमवन्ति। सहाग्निमिस्त्वधावसानमिष्टं निर्मथनं चापि बिहृत्य बहिः। पूर्णाहुतिः स्यादृणमायमग्निहोत्रं ततः स्यात्समेयद्वि
 तीयं। आधानकं स्याद्यदि सोमपूर्वमारभ्यते तत्र प्रथमाग्निहोत्रं। होमग्निहोत्रस्य तु कालावनिर्मस्य होमोऽग्निरजस्तपक्षे। शारवाव्रतं
 प्रस्तर--- दिने क्षमेयदं प्रशाता यथ कुंभिलेपः। शारवा निधिर्वत्सपृथ क्रियाचपरिस्तेदकर्मण आदिमंत्रो। स्युप्राक्ष्यणी पंच पु
 रःस्तु गाद्याग्रयोक्ते उक्त दोहपात्र। कृत्वापवित्रेयजमानवाचंसर्वभक्त लोक्षण दोहकृत्यां येण त्विदग्निं द्वियममाग्नेति च पंच
 होता। पूर्णाहुतीरात्रिमतीत्येव स्यात् पूर्णाहुतेराहवनीयाव। आकांतिव्याहतिमिश्च हुत्वा। ततश्च पूर्णाहुति होम इष्टः। लोक्यदं शोच
 यनंच हेयं प्रेषस्तनिध्वो ग्रहणं ध्रुवायाः॥ छो॥ इत्यग्निष्टोमकारिका॥ छ॥ शुभमस्तु॥

मथा मति रोचिता माद्य कृष्ण ५ त ११-५२